

Statutul juridic al femeii - Quo vadis?

Drd. Amza Ionuț-Paul

Le statut juridique de la femme—quo vadis ?

Resumé

„Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. Ils sont doués de raison et de conscience et doivent agir les uns envers les autres dans un esprit de fraternité”¹. Ce sont des mots admirables, pleins de significations pour le progrès de l’humanité. On se pose une question quand même : quelle est leur vraie valeur dans la contemporanéité? Bien sûr, la plupart des législations modernes consacrent de jure l’égalité des droits pour tous, sans aucune discrimination en raison de sexe. Malheureusement, quant à l’application factuelle d’un tel principe, la réalité est assez désolante.

Key words : *juridical status, women rights, discrimination, equality, protection*

Cuvinte cheie : *statut juridic, drepturile femeii, discriminare, egalitate, protecție*

1. Considerații preliminare. Femeilor, care reprezintă mai mult de jumătate din populația globului, li s-a rezervat dintotdeauna și, în anumite zone, încă li se atribuie un rol minor, periferic, în societate, ele fiind deseori supuse unui tratament discriminatoriu sau umilitor. Femeia a fost elementul central al unui veritabil regim de sclavie și vândută ca o marfă, a constituit și încă constituie obiectul unui tratament ingrat, astfel încât fiind supusă la prostituție sau expusă în publicații obscene, femeia este ținută într-o situație de inegalitate față de bărbat. Femeia figurează printre victimele sigure ale conflictelor armate și în numeroase zone ale Terrei ea este lipsită de drepturile politice elementare². Așadar, inegalitatea dintre bărbați și femei a fost consolidată secole de-a rândul în toate societățile și, în consecință, recunoașterea acelorasi drepturi ambelor sexe a făcut obiectul unei lupte aprige care continuă, din nefericire, și în prezent.

2. Scurt istoric al luptei pentru consacrarea drepturilor femeii. Articolul 16, alin. 1 din Constituția României fundamentează egalitatea în drepturi a cetățenilor „fără privilegii și fără discriminări”. Pentru a înțelege conținutul acestui pasaj constituțional, raportarea la conținutul articolului 4, alin. 2 din Constituție este imperioasă. Astfel, printre criteriile în funcție de care se poate aprecia existența unei discriminări, exemplificativ enumerate, se regăsește și deosebirea de sex. Afirmarea unor asemenea principii, la nivel constituțional, reprezintă rezultatul unor prefaceri social-politice mai mult sau mai puțin zburcuate, definitorii pentru evoluția rasei umane. Statutul juridic al femeii în

¹ A se vedea art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității”.

² Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *Tratat de drepturile omului*, Editura Europa Nova, București, 1995, p. 168.

Antichitate diferă de la o societate la alta, neavând un caracter uniform. De pildă, în Grecia antică, condițiile pe care o persoană trebuia să le îndeplinească pentru a fi cetățean al Atenei erau stricte: să aibă mai mult de 20 de ani, să fie de sex masculin, să fie liber și născut din părinți atenieni. Cu alte cuvinte, femeile erau excluse din această categorie, neputându-se bucura de dreptul de participa la viața politică. Din contră, în Egiptul antic, poziția femeii în societate era determinată, în mod pregnant, de statutul social al tatălui și al soțului, ea putându-se afla chiar la conducerea statului (exemplu Cleopatrei fiind elocvent în acest sens). Altfel spus, în acest spațiu, femeia era considerată a avea drepturi egale cu cele ale bărbatului³.

În Roma antică, statutul femeii în societate a fost definit de cele două forme ale căsătoriei cunoscute în dreptul roman: căsătoria cu manus și căsătoria fără manus. Căsătoria cu manus presupunea exercitarea puterii soțului asupra consoartei, în timp ce căsătoria fără manus implica faptul că femeia nu mai era plasată sub puterea bărbatului⁴. În mod firesc, căsătoria cu manus nu putea fi desfăcută decât din inițiativa soțului pentru motive precum adulterul, vrăjitoria, furtul cheilor de la pivnița cu vinuri. Pe de altă parte, căsătoria fără manus putea fi desfăcută prin manifestarea de voință a oricărui dintre soți în logica considerentelor sus enumerate⁵.

Somnul rațiunii raportat la acest segment al vieții social-politice s-a dovedit a fi insurmontabil chiar și în gândirea iluminiștilor, a cărei strălucire nu a putut invada acest con de umbră. Tenebrele evului mediul încă acaparau această componentă inerentă a drepturilor imprescriptibile ale ființei umane. Dacă până în acel moment femeia fusese pur și simplu ignorată, ea începe a constitui treptat un punct de interes redus al lucrărilor vremii, fiind însă stigmatizată pretutindeni. Dacă în secolul al XVII – lea, anterior Secolului Luminilor, **Hobbes și Locke** nu putuseră descoperi nici o motivație în lumea naturală pentru ca femeile să fie considerate egale bărbatului din punct de vedere social, dar trataseră această problemă în mod superficial, **Immanuel Kant** considera, la rândul său, că femeile nu merită să beneficieze nici măcar de educație⁶.

Pe fondul persistenței acestui climat de ignoranță și de blazare se remarcă, la finele secolului al XVIII – lea, personalitatea puternică a englezoaicei **Mary Wollstonecraft**. Ea susținea că preceptele iluministe se aplicau în egală măsură atât bărbaților cât și femeilor, îndemnând reprezentantele sexului frumos să lupte pentru revizuirea condiției lor sociale. Astfel, femeile au dreptul și datoria de a-și cere drepturile care li se cuvin, în calitate de ființe umane, în mod natural. Ideile sale expuse în lucrarea „**Revendicarea drepturilor femeilor**” (1792) aveau să aibă un ecou puternic în lupta de emancipare a femeilor⁷. De partea cealaltă a Canalului Mânecii, în prim planul luptei pentru emanciparea femeii se impune creatoarea „**Declarației drepturilor femeii și ale cetățenei**” (1791), franțuzoaica **Marie Gouze**, cunoscută contemporanilor și sub numele **Olympe de Gouges**. În

³ <http://en.wikipedia.org>.

⁴ Sâmbrian Teodor, *Drept roman*, Editura Helios, Craiova, 2001, p. 80.

⁵ *Ibidem*, p. 84.

⁶ www.aidh.org.

⁷ <http://fr.wikipedia.org>.

articolul 1 al acestei declarații se consacră egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul⁸.

Florence Nightingale, dezvoltând ideile predecesoarei sale de origine anglo-saxonă, este inițiatoarea mișcării pentru drepturile femeii în *Marea Britanie*, ea susținând necesitatea conferirii femeii unui statut egal cu cel al bărbatului. Neîndoielnic, secolul al XIX – lea și prima jumătate a secolului al XX – lea au fost dominate de lupta mișcărilor feministe pentru obținerea **dreptului de vot**. Acesta a fost recunoscut femeilor în 1893 în *Noua Zeelandă*, în 1902 în *Australia*, în 1913 în *Norvegia* și în 1915 în *Danemarca*. Dreptul de vot este garantat femeilor în 1918 și în *Marea Britanie*, însă numai acelor care au mai mult de 30 de ani. Ulterior, în 1928, femeile, ca și bărbații, primesc dreptul de vot la vârsta de 21 de ani. **Finlanda** este prima țară europeană care recunoaște dreptul femeilor de a alege și de a fi alese în 1906. În Statele Unite ale Americii femeile au drept de vot începând cu anul 1920⁹.

În Franța, în ciuda revendicărilor numeroaselor asociații feministe, susținute din 1905 și de Liga Drepturilor Omului, dreptul de vot nu va fi acordat femeilor decât la 21 aprilie 1944 de Guvernul Provizoriu al Republicii Franceze, el nedevenind însă aplicabil decât în 1945. Această tendință este confirmată de Constituția din 1946, care în preambulul său prevede că „*legea garantează femeii, în toate domeniile, drepturi egale cu cele ale bărbatului*”¹⁰.

Prima Adunare cu caracter unitar în care se revendicau drepturi ale femeii precis determinate a avut loc la 19 iulie 1848 în S.U.A., la Seneca Falls în statul New York. Pe această cale, s-a solicitat dreptul de vot și participarea femeilor la viața politică, dreptul la instrucție și dreptul la muncă remunerată al femeilor. În urma *Conferinței internaționale de la Haga*, în 1902, a fost adoptată **Convenția internațională referitoare la conflictele de legi în materie de căsătorie, divorț și încredințare a copiilor**. La 18 mai 1904 a fost semnat **Acordul internațional cu privire la traficul de femei**, urmat, în 1910, de **Convenția internațională referitoare la reprimarea traficului cu femei**. În perioada interbelică, lupta pentru îmbunătățirea condiției femeii a fost dusă de Societatea Națiunilor și de organizațiile care acționau la nivel regional. Actul constitutiv al **Ligii Națiunilor** prevedea „*asigurarea și menținerea condițiilor de muncă echitabile, umane pentru bărbați, femei și copii în propriile lor teritorii*” și impunea necesitatea verificării respectării „*acordurilor referitoare la traficul cu femei și copii*”. La 30 septembrie 1921 era semnată **Convenția internațională de la Geneva cu privire la combaterea traficului cu femei și copii**, amendată prin Protocolul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din 20 octombrie 1947. Tot sub auspiciile Societății Națiunilor a fost adoptată, în 1933, **Convenția de la Geneva cu privire**

---

⁸ A se vedea articolul 1 al Declarației drepturilor femeii și ale cetățenei „*La femme naît et d meure  gale   l’homme en droits. Les distinctions sociales ne peuvent  tre fond es que sur l’utilit  commune*”.

⁹ Le droit de vote  n <http://fr.wikipedia.org>.

¹⁰ Weil Patrick, *Le statut des musulmans en Alg rie coloniale. Une nationalit  fran aise d natur e*,  n „*La justice en Alg rie 1830-1862. La documentation fran aise - Collection Histoire de la Justice*”, Paris, 2005.

la reprimarea traficului cu femei majore, care a fost înlocuită prin **Convenția pentru reprimarea traficului cu ființe umane și a exploatării prostituției semenilor**, din 2 decembrie 1949. Dintre organizațiile regionale, **Uniunea Panamericană** a fost prima care, la **Conferința de la Santiago de Chile** din 1923, a inserat în programul său de activități viitoare studierea mijloacelor de natură a abolii incapacitatea constituțională și juridică a femeii, pentru a-i rezerva posibilitatea de a se bucura de totalitatea drepturilor civile și politice de care beneficiază orice ființă umană¹¹.

3. Afirmarea drepturilor femeii în perioada postbelică. Carta O.N.U., semnată la 26 aprilie 1945, este primul și unul dintre cele mai importante instrumente internaționale care, în preambul și în numeroase alte texte definește statutul juridic al femeii. Principiul egalității în drepturi între bărbați și femei este consacrat în *preambulul* actului constitutiv al O.N.U., în spiritul „*respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie*”. În **articolul 8** se stipulează că „*Națiunile Unite nu vor impune nici o restricție participării în condiții egale a bărbaților și a femeilor la orice funcție din cadrul organelor ei principale și subsidiare*”¹².

Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, statuează în **articolul 16, punctul 1**, că femeia și bărbatul beneficiază de egalitatea în drepturi “*la contractarea căsătoriei, în decursul căsătoriei și la desfacerea ei*”. Conform **articolului 21, punctul 2**, al aceluiași document „*orice persoană are dreptul la acces egal în funcțiile publice din țara sa*”. **Articolul 23**, la **punctele 1 și 2**, stipulează dreptul oricărei persoane de a-și alege munca, de a o desfășura în condiții echitabile și satisfăcătoare, de a primi un salariu egal pentru o muncă egală și de a fi protejată, fără discriminare, împotriva șomajului. **Cele două Pacte de la New York din 1966** consacră, la rândul lor, egalitatea bărbaților și femeilor în privința exercitării drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale¹³.

În sânul Organizației Națiunilor Unite va fi instituită, din iunie 1946, **Comisia pentru Condiția Femeii**, care funcționează în cadrul **Consiliului Economic și Social** al O.N.U. Acest organism, alcătuit din 45 de persoane, este însărcinat cu efectuarea de studii și rapoarte privind respectarea drepturilor femeii de către statele membre ale organizației, verificând transpunerea în practică a principiului egalității între bărbați și femei și elaborând convenții internaționale în domeniul său de activitate. De altfel, *Comisia* se află la originea principalelor texte consacrate promovării și respectării drepturilor femeii. **Convenția asupra drepturilor politice ale femeii** a fost adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 decembrie 1952 și a intrat în vigoare la 7 iulie 1955. Potrivit **articolului 1** al actului „*femeile vor avea, în condiții de egalitate cu*

---

¹¹ Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *op. cit.*, p. 169.

¹² A se vedea Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la 26 iunie 1945 și intrată în vigoare în octombrie 1945.

¹³ Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *op. cit.*, p. 170.

bărbații, dreptul de vot la toate alegerile, fără nici o discriminare”. **Articolele 2 și 3** învederează eligibilitatea femeilor în toate organismele publice alese și dreptul lor de a ocupa toate posturile publice și de a exercita toate funcțiile publice, fără nici o discriminare, în conformitate cu legislația națională a statului ai cărui resortisanți sunt¹⁴.

Convenția asupra cetățeniei femeii căsătorite, adoptată de către AGNU la 29 ianuarie 1957 și intrată în vigoare la 11 august 1958, a avut drept finalitate înlocuirea principiului tradițional al unității familiei cu principiul independenței cetățeniei femeii în raport cu cetățenia bărbatului și protejarea femeii măritate cu un străin de pericolul dobândirii statutului de apatridă ca urmare a căsătoriei, divorțului sau în cazul în care soțul își schimbă cetățenia în cursul căsătoriei.

Convenția privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor, adoptată de către AGNU la 7 noiembrie 1962 și intrată în vigoare la 9 decembrie 1964, a avut drept scop interzicerea căsătoriilor între copii și salvarea principiului liberului consimțământ la căsătorie¹⁵.

Declarația asupra eliminării discriminării față de femei a fost adoptată în unanimitate de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 7 noiembrie 1967. Menirea adoptării unui asemenea document este conferită de insuficiența regulilor care au drept scop garantarea drepturilor femeii, stipulate în actele anterioare. În cele *11 articole* ale sale, Declarația reafirmă principiile enunțate anterior, dar formulează și principii inedite. Potrivit **articolului 1** al actului „discriminarea față de femei, de natură a nega sau a limita egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul, este fundamental injustă și considerată o atingere adusă demnității umane”. **Articolul 3** indică obligativitatea luării tuturor măsurilor necesare pentru „a educa opinia publică și a inspira în [toate] țările dorința de a aboli prejudecățile și de a suprima toate practicile, cutumiare și altele, care sunt fondate pe ideea inferiorității femeii”. În continuare, **în articolul 4**, se arată necesitatea racordării legislației fiecărui stat la valorile profund umane, în sensul recunoșterii și pentru femei a dreptului de a alege și de a fi ales în toate organismele alese în mod public, a dreptului de vot la toate referendumurile și a dreptului de a ocupa și de a exercita o funcție publică. Pe aceleași coordonate este consacrat principiul egalității în drepturi a soțului și a soției, egalitatea în drepturi între bărbați și femei la nivelul vieții sociale și economice, iar **în articolul 9** este stipulată cerința adoptării măsurilor adecvate pentru a asigura „tinerelor și femeilor, măritate sau nemăritate, drepturi egale cu cele ale bărbaților în ceea ce privește educația la toate nivelele”. **Articolul 11** îndeamnă la punerea în practică a acestor precepte „în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite și ale Declarației Universale a Drepturilor Omului”¹⁶.

Actul esențial în lupta pentru consacrarea drepturilor femeii la nivel mondial îl reprezintă **Convenția asupra eliminării tuturor formelor de**

¹⁴ www.un.org.

¹⁵ Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *op.cit.*, p. 171.

¹⁶ A se vedea „Declarația asupra eliminării discriminării față de femei”.

discriminare față de femei (CEDAW), adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 18 decembrie 1979 și intrat în vigoare la 3 septembrie 1981. Acest document se înscrie în cadrul activităților desfășurate de-a lungul **Deceniului Națiunilor Unite pentru femeie: egalitate, dezvoltare și pace** (1975-1985), care au culminat cu întocmirea unui **Plan Mondial** ce viza realizarea unor obiective îndrăznețe, precum intensificarea alfabetizării și a instrucției civice a femeii, asigurarea parității în exercitarea drepturilor civile, sociale și politice, reevaluarea rolului bărbatului și al femeii și garantarea egalității în materie de vot și eligibilitate, până în 1980¹⁷.

Făcând parte din rândul instrumentelor internaționale care însumează un număr mare de ratificări, la 20 decembrie 2004, CEDAW era ratificată de 179 de state. Structurată în *30 de articole*, Convenția definește conceptul de „**discriminare față de femei**” chiar în **primul său articol**, el vizând „*orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită sau să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu*”¹⁸.

Convenția creează premisele instaurării egalității între bărbați și femei, asigurând egalitatea accesului la viața politică și la viața publică, cât și egalitatea șanselor în aceste domenii, egalitatea accesului la educație și în muncă, fără nici o discriminare. Acest document subliniază necesitatea asigurării unui egalități **factuale** între bărbat și femeie, prin abandonarea prejudecăților și a practicilor cutumiare retrograde. Alte prevederi ale documentului dispun luarea măsurilor necesare pentru reprimarea, sub toate formele existente, a traficului cu femei și a exploatării femeii, precum și asigurarea posibilității de a reprezenta Guvernul național, întocmai ca și bărbații, pe plan internațional și de a participa la activitatea organizațiilor internaționale. Domeniul în care femeile sunt cel mai evident discriminate este acela al angajării în muncă, posibilitățile evitării ei fiind enumerate în *articolul 11* din Convenție (*dreptul de a munci ca un drept inalienabil al oricărei ființe umane, dreptul de a avea aceleași oportunități de angajare, dreptul la libera alegere a profesiei și a locului de muncă, etc.*). Alte domenii vizate de CEDAW, în sensul luării măsurilor adecvate pentru eliminarea discriminărilor, sunt cel al sănătății, al vieții economice și sociale și cel al capacității juridice¹⁹.

Mecanismul însărcinat cu supravegherea aplicării dispozițiilor Convenției de către părțile contractante este **Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei**. Acest organism, instituit prin Convenție, este format din *23 de experți*, aleși de părțile contractante, de pe o listă de candidați, propuși de fiecare stat în parte. *Mandatul* experților este de 4 ani, perioadă în care ei trebuie să examineze

---

¹⁷ Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *op.cit.*, p. 176-177.

¹⁸ www.un.org.

¹⁹ A se vedea Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată de AGNU în 1979.

rapoartele periodice întocmite de state cu privire la măsurile de ordin legislativ, judiciar și administrativ adoptate. Pe durata fiecărui an, activitatea Comitetului se desfășoară în două sesiuni. El poate cere altor organisme specializate ale O.N.U. de a-i prezenta rapoarte, iar organizațiile nonguvernamentale îi vor furniza informații asupra faptelor petrecute într-un stat parte, fie la reuniunile grupului de lucru, fie în plenul ședinței. În urma analizelor efectuate, **Comitetul** face **recomandări** cu privire la măsurile care se impun pentru soluționarea problemelor ivite și întocmește un raport anual pe care îl prezintă **Consiliului Economic și Social** al **O.N.U.**

La 6 octombrie 1999, este adoptat un **Protocol Facultativ** la **CEDAW**, intrat în vigoare la 22 decembrie 2000, care permite femeilor sau grupurilor de femei care sunt victime ale discriminării sexuale de a înainta plângerile lor Comitetului. Prin ratificarea acestui act, părțile contractante recunosc automat competența Comitetului de a primi și de a examina aceste plângeri după epuizarea tuturor căilor de atac interne. El prevede și posibilitatea declanșării unei proceduri de anchetă care împuternicește Comitetul să angajeze, din proprie inițiativă și în baza unor informații credibile, o cercetare riguroasă asupra atingerilor grave sau sistematice a drepturilor enunțate în Convenție. La 1 ianuarie 2005, Protocolul Facultativ era ratificat de 70 de state²⁰.

La 20 decembrie 1993, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite adopta **Declarația asupra eliminării violenței față de femei**, care reafirmă valorile din domeniul protecției drepturilor femeii așa cum au fost ele consacrate în **Declarația Universală a Drepturilor Omului, în cele două Pacte de la New York din 1966, în CEDAW și în Convenția internațională contra torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzimi, inumane sau degradante (1984)**. Potrivit **articolului 1** al **Declarației**, prin „*violență față de femei*” se va înțelege „*totalitatea actelor de violență îndreptate împotriva persoanelor de sex feminin, care cauzează sau pot cauza femeilor un prejudiciu sau suferințe fizice, sexuale sau psihologice, fiind incluse [în această categorie] și amenințarea cu asemenea acte, constrângerea sau privarea arbitrară de libertate, fie că sunt [săvârșite] în viața publică sau privată*”. Obligația statelor parte de a lupta împotriva unor asemenea acte este stipulată în **articolul 4**, unde se interzice recurgerea la orice act de violență față de femei, se susține prevenirea acestor acte, anchetarea și pedepsirea lor, luarea măsurilor necesare pentru eliminarea violenței față de femei sau încurajarea și facilitarea activităților desfășurate de mișcările feministe și de organizațiile nonguvernamentale și cooperarea strânsă cu ele pe plan local, național și regional.

Conferința Mondială asupra Femeilor, desfășurată la **Pekin**, în 1995, sub egida O.N.U., a avut drept rezultat adoptarea unei **Declarații** și a unui **Program de acțiune**. **Declarația de la Beijing**, adoptată de 189 de state, reflectă angajamentul comunității internaționale de promovare a drepturilor femeii la nivel național, regional și internațional. **Programul de acțiune de la Pekin** definește, în

---

²⁰ www.un.org.

mod logic, măsurile adecvate care se impun a fi luate, la nivel național și internațional, pentru garantarea drepturilor femeii²¹.

Protecția drepturilor femeii instituită la nivel mondial trebuie să fie dublată, în mod necesar, de o ocrotire a drepturilor persoanelor de sex feminin la nivel regional. În spațiul comunitar, garantarea drepturilor femeii este consacrată în diverse texte juridice și este promovată de anumite organisme cu o activitate bine definită. Deși prin **Tratatul de la Amsterdam** din 1997 se introduc dispoziții referitoare la egalitatea șanselor și la eradicarea tuturor formelor de discriminare între cetățenii Uniunii Europene, cele mai importante acte consacrate la nivel european în domeniul protecției drepturilor femeii sunt **Carta Socială Europeană**, **Carta Drepturilor Fundamentale ale UE** și **Tratatul care instituie o Constituție pentru Europa**.

Carta Socială europeană, așa cum a fost ea revizuită în 1996, ne oferă date concrete referitoare la drepturile de care beneficiază orice femeie la nivel social. Pe această cale se consacră *dreptul la muncă, în condiții echitabile, pentru orice ființă umană, dreptul la securitate și la igienă în muncă*, precum și *dreptul bărbaților și al femeilor la salarii egale pentru muncă egală*. **Articolul 8** al Cartei stipulează dreptul femeilor angajate în câmpul muncii la protecția maternității, iar **articolul 20** stabilește dreptul la șanse egale și la tratament egal raportat la alegerea unei slujbe și la orientarea profesională, excluzându-se orice discriminare sexuală. **Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene**, adoptată la Nisa, în decembrie 2000, reiterează valorile universale și indivizibile care constituie suportul demnității, al egalității, al libertății și al solidarității umane. **Articolul 20** al Cartei stipulează că „*toate persoanele sunt egale în drepturi*”, iar articolul următor fundamentează principiul nediscriminării între ființele umane pe criterii sexuale, rasiale, lingvistice, religioase, etc. **Articolul 23** subliniază necesitatea asigurării egalității între bărbați și femei în toate domeniile, inclusiv în materie de muncă, la angajare și la remunerare. Dar, în **alineatul 2** al acestui articol se stipulează că principiul egalității nu împiedică „*adoptarea unor măsuri care prevăd avantaje specifice pentru sexul subreprezentat*” (ceea ce s-ar încadra în accepțiunea sintagmei contestate de „discriminare pozitivă”). **Articolul 34** ne informează despre existența unor servicii sociale care funcționează în cadrul unui sistem de securitate socială accesibil oricărui cetățean al UE. **Articolele 39 și 40** garantează dreptul de a alege și de a fi ales în Parlamentul European și la nivel municipal pentru toți cetățenii UE, fără nici o discriminare. Dispozițiile **Cartei Drepturilor Fundamentale ale UE** ar fi căpătat prin **Tratatul care instituie o Constituție pentru Europa** o valoare *constituțională*, la nivel comunitar.

Organismele care au drept obiect specific de activitate protecția drepturilor femeii la nivel european sunt **Comitetul director pentru egalitatea între bărbați și femei**, care funcționează în sânul *Consiliului European*, și **Comisia Drepturilor Femeii**, care își desfășoară activitatea în interiorul *Parlamentului European*.

Consiliul European, din perspectiva generală a promovării și protecției drepturilor omului, încearcă să combată orice ingerință care ar afecta libertatea și

---

²¹ www.aidh.org.

demnitatea femeii (violența asupra femeilor, traficul cu ființe umane în scopul exploatării sexuale, libera alegere în materie de procreare), să elimine discriminările bazate pe sex și să favorizeze o reprezentare echilibrată a bărbaților și a femeilor în viața politică și publică. **Comitetul director pentru egalitatea între bărbați și femei** pregătește conferințele ministeriale, organizează seminarii și publică studii asupra acestor chestiuni²².

Comisia Drepturilor Femeii există în calitate de comisie permanentă din 1984. La sfârșitul deceniului al VIII – lea, în urma primelor alegeri pentru Parlamentul European, în iunie 1979, s-a decis crearea unei comisii *ad-hoc* însărcinată cu analizarea condiției femeii în sânul Comunității Europene. În 1981, Parlamentul European a instituit o *Comisie de anchetă* care trebuia să verifice realizarea obiectivelor propuse de către Comisia ad-hoc. Această Comisie de anchetă a propus, în 1984, crearea unei **Comisii a Drepturilor Femeii**. Ea este formată din *39 de membrii titulari și supleanți* și are competențe largi în promovarea drepturilor femeii în Uniunea Europeană și în verificarea aplicării directivelor privind reducerea șomajului în rândul femeilor, îmbunătățirea politicilor sociale, rolul femeilor în familie sau drepturile femeilor migrante²³.

Drepturile femeii, în ciuda necesității ocrotirii lor prioritare, sunt cele mai vulnerabile, făcând obiectul unei desconsiderări regulate atât în timp de pace, dar mai ales în timp de război. **Convenția de la Geneva asupra protecției persoanelor civile în timp de război (Convenția IV)** și **Protocolul Adițional la Convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocolul I)** statuează faptul că femeile vor fi respectate și protejate împotriva oricărei forme de atentat la pudoare, iar dacă femeile însărcinate sau cele care devin mame la o vârstă fragedă sunt arestate pentru motive care sunt conexe desfășurării ostilităților, cazurile lor vor fi analizate în mod prioritar și dacă se pronunță o condamnare la moarte, ea nu va fi executată. Femeile vor fi, în mod special, ocrotite contra atingerilor aduse onoarei și mai ales contra violului și contra constrângerilor de a se prostitua. **Declarația asupra protecției femeilor și copiilor în perioadă de urgență și de conflict armat**, adoptată de Adunarea Generală A Națiunilor Unite, la 14 decembrie 1974, stipulează la **punctul 5** că „*toate formele de represiune și de tratament cu cruzimi și inuman aplicate femeilor și copiilor, mai ales închisoarea, tortura, execuțiile, arestările în masă, pedepsele colective, distrugerile de locuințe, deportările, pe care le comit beligeranții în timpul operațiunilor militare sau în teritoriile ocupate sunt considerate acte criminale*”²⁴.

4.Cadrul protecției juridice a drepturilor femeii în România. Recunoașterea și garantarea **drepturilor femeii** în România au necesitat parcurgerea unui drum sinuos și îndelungat. **Principiul egalității între sexe** a fost pomenit, într-o formă incipientă, pentru prima oară în România în timpul

---

²² www.coe.ro.

²³ www.europarl.eu.int.

²⁴ Cloșcă Ionel, Suceavă Ioan, *op.cit.*, p. 226.

Revoluției de la 1848, cerându-se „*învățământ egal și paralel pentru amândouă sexele*”. Problema introducerii dreptului de vot pentru femei s-a pus pentru întâia oară cu prilejul adoptării Constituției din 1866. În același an este înființată „**Liga femeilor române**”, organizație care a dus o luptă crâncenă pentru recunoașterea drepturilor femeii în viața politică și economică. **Constituția din 1923** condiționa acordarea unor drepturi politice femeilor de adoptarea unei legi electorale cu o majoritate calificată de două treimi. Dacă *legea pentru organizarea administrației locale* din 1929 acorda dreptul de vot unei anumite categorii de femei, *legea administrativă* adoptată în baza Constituției din 1938 stipula că, în anumite condiții, dreptul de a alege deputații și senatorii, aparține atât bărbaților cât și femeilor. În **1939** a fost aleasă prima femeie senator în Parlament, iar în toamna anului **1946**, cu prilejul „**alegerilor parlamentare**”, și-au câștigat locul în Legislativ mai multe femei. Constituția Republicii Democratice România din 1948 este prima care reglementează, în mod neechivoc dreptul de vot al femeii. Astfel, potrivit articolului 18, alin. 1 din textul constituțional „*toți cetățenii, fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, religie, grad de cultură, profesie, inclusiv militarii, magistrații și funcționarii publici, au dreptul să aleagă și să fie aleși în toate organele statului. Dreptul de a alege îl au toți cetățenii care au împlinit vârsta de 18 ani, iar dreptul de a fi aleși cei care au împlinit vârsta de 23 de ani*”. De remarcat că, după Revoluție, din cei 509 de deputați și senatori aleși în mai 1990, numai 24 erau femei, iar în 1992 numărul lor s-a diminuat la 15²⁵.

În actuala Constituție a României, criteriile de nediscriminare sunt stipulate în articolul 4, alin. 2 din actul fundamental al statului român. În literatura de specialitate²⁶, se consideră, în mod logic că reperatele stabilite în textul sus menționat au un caracter exemplificativ și nicidecum limitativ, fapt de natură a permite Curții Constituționale găsirea unor noi criterii. Terenul pe care ne mișcăm este însă unul periculos și, de aceea, orice interpretare trunchiată a textului constituțional poate da naștere unor consecințe nefaste. În această ordine de idei, decizia Curții Constituționale nr. 25/1999 reafirmă împrejurarea că trebuie avută în vedere egalitatea în drepturi între cetățeni „în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale” și nicidecum o identitate de tratament juridic în privința aplicării unor măsuri similare. De altfel, aplicarea unui tratament juridic diferit, se poate dovedi, în funcție de particularitățile cazului, chiar necesar²⁷. După cum am afirmat și mai sus, articolul 4, alin. 2 trebuie raportat, în mod necesar la articolul 16 al Constituției. În opinia prof.univ.dr. Simina Elena Tănăsescu, raportul amintit nu este unul ierarhic, ci unul „de corelație” corespunzător interpretării sistematice a Constituției²⁸.

Articolul 16, alin. 3 din Constituția României, revizuită în octombrie 2003, garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea

---

²⁵ Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului. Idealuri, realități, perspective*, colecția Legis Virtus, ed. André, București, 1993, p. 43-45.

²⁶ Dănișor, Dan Claudiu, *Drept constituțional și instituții politice*. Vol I. *Teoria generală*, Editura Sitech, Craiova, 2006, p. 664.

²⁷ A se vedea decizia Curții Constituționale nr. 25/1999.

²⁸ Tănăsescu, Elena Simina, *Principiul egalității în dreptul românesc*, Editura All Beck 1999, p. 50.

funcțiilor și demnităților publice, civile sau militare. Conform **articolului 41, alineatul 4** „*la muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații*”. **Codul Familiei** reglementează instituția juridică a căsătoriei, subliniind drepturile și obligațiile fiecăruia dintre soți, care decurg dintr-un asemenea angajament. **Noul Cod Penal** oferă o protecție sporită persoanelor de sex feminin împotriva activităților infracționale care aduc atingere vieții, integrității corporale, sănătății, demnității și libertății femeii. Astfel, potrivit **articolului 178, lit.e**, omorul săvârșit asupra unei femei gravide este o circumstanță agravantă care califică infracțiunea de omor (**omor deosebit de grav**). În **articolul 217** este incriminat **violul**, iar în **articolul 219** este prevăzută **infracțiunea de seducție**. Pe de altă parte, în Codul penal sunt reglementate infracțiuni care pot avea ca subiect activ numai o persoană de sex feminin (**avortul și pruncuciderea**). Conform **articolului 2** al **legii 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați** „*măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și pentru eliminarea discriminării directe și indirecte după criteriul de sex se aplică în domeniul muncii, educației, sănătății, culturii și informării, participării la decizie, precum și în alte domenii, reglementate prin legi specifice*”.

În România există numeroase organizații neguvernamentale care au drept obiect de activitate drepturile femeii. Putem menționa, cu titlu de exemplu, **Asociația Română pentru Drepturile Femeii**. Remarcabilă în acest domeniu este și activitatea desfășurată de **Direcția pentru egalitatea șanselor între femei și bărbați**, înființată prin **H.G. 816 din 31 octombrie 1995**. Pe plan internațional, România este stat semnatar al majorității convențiilor ce vizează protecția juridică a drepturilor femeii. Astfel, **Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (1952)** a fost ratificată de România la 2 iunie 1954, iar **Convenția asupra cetățeniei femeii căsătorite (1957)** leagă statul român de la 2 decembrie 1960. La 7 ianuarie 1982, România ratifică **Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei** și ulterior **Protocolul Facultativ**, intrat în vigoare în 2002. **Convenția privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor din 1962** a fost ratificată prin **legea 116/1992**. **Carta Socială Europeană**, care prevede reglementări importante în materia drepturilor femeii și ale copilului a fost ratificată de România prin **legea 74/1999**. În ciuda tuturor actelor autohtone sau internaționale care reglementează și garantează drepturile femeii, această categorie de persoane rămâne, în continuare, cel mai mult expusă pericolului încălcării drepturilor și libertăților fundamentale omului.

5. Gradul de aplicabilitate efectivă al dispozițiilor legale în materie. În timpul conflictelor armate, utilizarea violului și a altor forme de violență împotriva femeilor a devenit o strategie de care uzează fiecare parte beligerantă. Rapoartele de anchetă întocmite în urma genocidului comis în Rwanda, în 1994, demonstrează că aproape toate femeile supraviețuitoare cu o vârstă de peste 12 ani au fost violate.

În timpul conflictelor din fosta Iugoslavie numărul femeilor care au fost victime ale violenței sexuale a fost estimat la 20.000 de suflete²⁹.

Proporția fetelor și femeilor refugiate variază în funcție de țara lor de origine și cea de azil. În *Angola, Guineea, Pakistan și Rwanda*, ele reprezintă mai mult de 56 % din rândul refugiaților cu vârsta cuprinsă între 18 și 59 de ani. În urma cercetărilor efectuate, **Înaltul Comisariat pentru Refugiați** al O.N.U. a stabilit că procentajul femeilor în rândul solicitanților de azil în Europa variază între 16% și 46%. Relațiile de forță care se instaurează când femeile și copiii sunt condiționați de primirea unui sprijin material și moral pot intensifica vulnerabilitatea lor raportată la exploatarea sexuală. După depășirea perioadei de criză, principalele cauze care produc decesul femeilor sunt condițiile sanitare mizere existente în timpul nașterii, mutilarea organelor genitale sau lipsa planificării familiale. În asemenea condiții, riscul contactării virusului HIV devine maxim³⁰.

Un alt sector important în care se duce o luptă acerbă pentru eradicarea discriminărilor față de femei îl constituie câmpul muncii. Raportul **Biroului Internațional al Muncii** din martie 2004, privitor la tendințele mondiale de angajare a femeilor, demonstrează că femeile sunt, mai des decât bărbații, victime ale șomajului, ale sărăciei și ale salariilor injuste. Potrivit BIM, numărul femeilor angajate în muncă, la nivel mondial, ajunge la 1.280.000.000 de lucrătoare, adică la mai mult de 40% din mâna de lucru mondială. Problematika femeilor migrante, reglementată în CEDAW, ridică în practică numeroase dificultăți. Femeile migrante care muncesc riscă mai mult să fie victimele exploatării și a relexor tratamente decât persoanele migrante de sex masculin sau decât alte femei care nu au acest statut. Putem spune că ele fac subiectul unei duble discriminări: *atât în calitate de femei, cât și în calitate de străini*. Prezența femeilor migrante va avea un efect, în mod cert, asupra prefacerilor sociale, economice și politice înregistrate în țara de destinație. Numărul lor, politicile guvernamentale și particularitățile social-economice ale statului respectiv determină amplexarea impactului fenomenului amintit³¹.

Institutul Național pentru Studii Demografice a efectuat o muncă de cercetare interesantă în domeniul mutilărilor sexuale feminine. Astfel, potrivit datelor furnizate, ne este relevat faptul că între 100 și 140 de milioane de femei din întreaga lume au căzut victimă mutilărilor sexuale. În 2004, peste 50.000 de femei erau victime ale excizărilor în Franța, în timp ce în Guineea 96 % dintre femei sunt supuse acestei practici. INED indică și consecințele sanitare și psihologice nefaste generate de această practică barbară. Victimele ei pot cădea pradă infecțiilor, sterilității, dificultăților la naștere, angoosei, dar și depresiei³².

---

²⁹ www.aidh.org.

³⁰ www.un.org.

³¹ „Rapport du Secrétaire Général des Nations Unies. Etude mondial sur le rôle des femmes dans le développement [20.08.2004]” în www.aidh.org.

³² * * * *Les mutilations sexuelles féminines: le point sur la situation en Afrique et en France*, INED, Paris, 2007.

În deschiderea **Conferinței internaționale asupra drepturilor femeii**, organizată la New York, la 28 februarie 2005, *Kofi Annan*, în calitate sa de Secretar General al O.N.U., declara că „*promovarea egalității între sexe este o responsabilitate care nu revine numai femeilor, ci fiecăruia dintre noi*”. Îndemnul lansat de Kofi Annan este de natură a reaminti fiecăruia dintre noi datoria morală de a lupta pentru crearea unei lumi mai bune, pentru realizarea unui anumit echilibru între oameni, în scopul garantării exercitării individuale și colective a drepturilor și libertăților inerente ființei umane.

6. Concluzii. Drepturile omului reprezintă una dintre revendicările esențiale ale omului modern. Grandoarea inestimabilă a acestei sintagme este dată tocmai de caracterul universal al acestora. Această categorie de drepturi sunt inerente fiecărui om și își găsesc aplicabilitatea în considerarea calității de ființă umană a beneficiarului, indiferent de rasă, sex, religie, origine socială, etc. În ciuda caracterului universal, transpunerea acestor drepturi la nivel praxiologic se dovedește a fi în multe cazuri lipsită de uniformitate, generatoare de conflicte complexe. Într-un asemenea context, ideea de „drepturi ale femeii”, lupta dezlănțuită în vederea recunoașterii și consacării ei, a creat un teren favorabil pentru propășirea mișcărilor feministe pe întreg mapamondul, care au contribuit la fundamentarea caracterului dinamic al acestei categorii de drepturi și, în mod imperios, au consolidat atributele diversității și indivizibilității drepturilor fundamentale inerente ființei umane.